

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino



T R S T - 21. decembra 1988 - Leto XL. - Štev. 20./21. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 ltr

Trajno opozorilo na manjšinske probleme

Sprememba pravilnikov obeh domov italijanskega parlamenta — Nujnost podružbljanja manjšinske problematike — Odobren popravek KPI in radikalcev

Morda bo kdo mislil, da je bila razprava o pravilniku senata zgolj «Blažev žegen», saj bistveno ni premaknila razmer in niti ni bogve kaj pripomogla k izboljšanju političnega vzdušja v državi. In vendar je prav, da nekaj o tem napišemo in dodamo tudi par osebnih razmišljanj.

Razpravo o spremembi pravilnika poslanske zbornice je vsilila socialistična stranka, Craxi najprej, ker je hotela doseči spremembo «pravil igre» glede na politično strategijo PSI.

Zato je Craxi izbral kot glavno tarčo «tajno» glasovanje v zbornicah, češ da je to večkrat povod za pojav prostih strelcev, se pravi članov vladne koalicije, ki se ne slepo podrejuje ukazom strankarskega vodstva in se opredeljujejo po vesti ali glede na specifične koristi, ki jih zastopajo.

Prvi komentar, ki se kar utrne, je ironičen: Craxi ploska Gorbačevu, če uvaža tajno glasovanje v SZ, v Italiji pa proglašča to demokratično pravico kot «pribežališče podležev». To pa zato, ker se zavzema za trdno vlado s trdno večino. Če pa ta večina (kot je naprimer sedanja) ni trdna politično, naj bo disciplinsko. Če bodo vsi člani parlamenta javno glasovali, bodo voditelji strank lahko kaznovali morebitne disidente s tem, da jim bodo na prihodnjih volitvah odvzeli kandidaturo. V dobrem desetletju bi Italija dobila discipliniran parlament, v katerem bi poslanci in senatorji postali le ubogljiv glasovalni stroj na ukaz majhne peščice strankarskih veljakov. Približali bi se «francoskemu modelu», kjer poslanci lahko ostanejo mirno doma, ker zanje glasuje načelnik skupine v prazni dvorani.

Vendar je socialistom in De Miti šlo za nekaj drugega. Pod geslom naspro-

tovanja tajnemu glasovanju sta vladna pajdaša hotela utrditi svoje zaveznitvo ob vzajemni obvezi, da se ne bosta pogajala z opozicijo, se pravi s komunisti. Kajti osnovna značilnost italijanske povojne demokracije je, da je KD bila nekako «obsojena» vladati, KPI pa na opozicijsko vlogo. Vendar je med dvema taboroma prihajalo do neke dialektike in sporazumevanja, čemur so rekli tudi «konsociacija». Do sporazumevanja s opozicijo (predvsem KPI) pa je prišlo vsakokrat, ko so bili pod vprašanjem veliki interesi in se je v vladni večini oglasil kdo, ki je pritegnil tem interesom. Pojav «prostih strelcev» je, po tej interpretaciji, služil kot alarmni zvonec, ki je opozarjal na nujnost širšega dogovarjanja, v katerega je bila v končni fazi vpletena komunistična opozicija.

Tega pa Craxi in De Mita nočeta več. Ker sta sklenila takorekoč večno zvestobo (samo zaljubljeni in zakonci se tako pogostoma pripravajo in nato spet pomirijo), bi rada izločila opozicijo iz igre, parlamentu odvzela samostojnost in ustvarila pogoje za popolno enačenje med vlado in zakonodajnimi organi. Zato torej ofenziva za spremembo pravilnikov v obeh domovih parlamenta.

KPI ni šlo za «konsociacijo», saj je politično vprašanje, ne pa zadeva pravilnikov, kakšni so odnosi med vlado in opozicijo. Svoj čas je De Gasperi pravilno izjavil (misleč Nennija in Togliattija), da si močna vlada želi močne opozicije.

Zato je KPI pristala na dogovarjanje o spremembah pravilnikov in delni odpravi sistema tajnega glasovanja, vendar v duhu ohranjanja ustavnih načel in zaščite demokracije in svobode parlamentarcev.

V tem okviru je bilo sklenjeno, da bo

do glasovanja praviloma javna, vendar bodo lahko tudi tajna, ko gre za človekove in ustavne svoboščine, družinska in etična razmerja. V tem okviru se nam je zdelo umestno, da v pravilnik senata (kakor tudi poslanske zbornice) vključimo možnost tajnega glasovanja, ko gre za pravice in svoboščine narodnih manjšin, kakor jih določa 6. člen ustave.

Pravilniki parlamenta trajajo običajno nekaj desetletij, tako bo sklicevanje na manjšinsko zakonodajo ostalo kot trajen opomin. Zakaj je v teh primerih možno tajno glasovanje pa sem utemeljil z daljšim posegom na plenarni seji senata. Predvsem gre za doslednost, saj pravilnik določa možnost (ne obveznost!) tajnega glasovanja, ko gre za etične in državljanske pravice. Pri tem je mišljeno, da bodo parlamentarci svobodnejši in jih bo pogojevala prej njihova vest, ne pa strankarska disciplina. Drugič se nam zdi, da so manjšinske pravice eden izmed tipičnih predmetov, ko ne velja (in ne sme veljati) filozofija «večinskega stroja». Nasprotno, vsak posamezni član parlamenta se mora pri obravnavanju manjšinskih pravic zavedati, da ščiti nekaj pomembnejšega, česar ni mogoče istovetiti z interesi številčne večine v družbi in kjer ga vežejo moralna civilizacijska ter ustavna pravila v večji meri kot morebitni mandat volilcev ali njihove večine.

Manjšinske pravice so namreč primer, ko je dolžnost večine, da tudi v nasprotju z lastnimi nagnjenji upošteva koristi manjšine in jih zaščiti tudi v lastno škodo. Temu bi lahko rekli «podružbljanje» manjšinske problematike, kar je predvsem problem zavesti in omike.

Popravek KPI (kateremu se je pridružil podoben popravek radikalcev) je bil osvojen soglasno.

Seveda ostaja tveganje, da bi se pri morebitni obravnavi «slovenskega zakona», poslužili tajnega glasovanja tudi nasprotniki manjšinske zaščite. Vendar bi ti v vsakem primeru prišli do izraza. Pomembnejše se nam zdi, da je

Vesele praznike in vso srečo v novem letu želi bralcem, tovarišem in prijateljem

Uredništvo Dela

parlament dvakrat z glasovanjem o pravilniku priznal, da obstojajo še odprta manjšinska vprašanja, o katerih bo moral odločiti, saj določa tudi način glasovanja. V svojem posegu sem izrecno poudaril nujnost, da do tega pride čimprej. Mi smo pripravljani, besedo pa imajo vladne stranke, ki zavlačujejo po stari navadi v pričakovanju, da tudi ta zakonodajna doba mine in da se problem sam od sebe reši z izginotjem manjšine zaradi rastoče asimilacije.

Toda vrnimo se k političnemu bistvu problema. Sprememba pravilnikov je pokazala, da vlada dveh pajdašev ni sedaj ne trdnjša, niti ne enotnejša. Razk-

rajajo jo vsaj dan novi škandali (kdo jih sploh še šteje in jim sledi?) ter nenehna nesoglasja. Pri glasovanjih pa prihaja v čedalje večji meri do izraza odsotnost parlamentarcev večine. To je nova oblika izražanja nesoglasja s sklepi vlade, kar pa otežkoča zakonodajno delo parlamenta, saj se marsikdaj ne more izreči in minevajo dnevi, ne da bi bili odobreni celo manj pomembni zakoni.

Skratka: problem ni v pravilnikih, pač pa v italijanskem demokratičnem sistemu, ki pajdašema ni več po godu. Eden misli na tehnokratsko-konzervativno prevlado, v kateri bi parlament ne dosegel vpliva velikih podjet-

nikov, drugi pa na vlado trde roke brez parlamentarne kontrole, nekakšno «drugo republiko» po lastni meri. Mi mislimo o demokratični alternativni, ko naj parlamentarni organi opravljajo svojo vlogo in nudijo konkretne odgovore na pereče probleme italijanske družbe. Mi mislimo na resnični pluralizem, ki naj pride do izraza tudi v zakonodaji in dejavnosti vlade, ki bo trdna samo, če bo slonela na programskih sporazumih in skupnih ciljih. Zavedamo se, da piha veter sedaj v jadra dveh pajdašev, vendar se moramo tudi vprašati: kako dolgo še?

Stojan Spetič

Celo fašizem nam je nudil več

Razmišljanje ob primeru špeterskega dvojezičnega šolskega središča

To, kar se je te dni zgodilo v Špetru Slovenov, je po svojem političnem bistvu tako grozno, da bi morali vsi Slovenci vzroji od ogorčenja in gneva, dijaki bi bili morali na ulice s transparenti in svojimi parolami, slovenski šolniki bi morali stavkati vsaj tako, kot so to storili v znak solidarnosti s svojim zaprtim kolegom pred nekaj meseci. Res čudno, da se ni zgodilo nič takega in vprašati se moramo, ali smo postali vsi skupaj take šleve, ali pa smo zares vrgli v koruzo puške in vsa upanja. Če je tako, tedaj naj nas kar odnese plaz. Vendar si močno želim, da bi ne bilo tako.

Pojdimo po vrsti. V Benečiji niso nikoli imeli slovenskih šol, če izvzamemo tiste, ki so jih za nekaj tednov ustanovili partizani, pa niso nikoli zares zaživele. Italijanska država je neusmiljeno uresničevala politiko duhovnega izkoreninjanja tamkašnje dece ter skušala do kraja izpeljati svoj program kulturnega genocida, tako v dvajsetih letih fašizma, kakor tudi v štiridesetih letih «demokracije». Ko je bil leta 1961 sprejet zakon o slovenskih šolah, je bil ta omejen na priznanje tistih, ki so že delovale na Tržaškem in Goriškem. Benečija naj bi še čakala.

Medtem so nam, predvsem iz demokrščanskih krogov, prišepetevali, naj ustanovimo v Benečiji nekaj zasebnih šol, da bi se pokazalo, koliko otrok bi se vpisalo vanje. Država bi te šole priznala in podprla, kot priznava in podpira vse zasebne šole. Pilatovski predlog, smo si rekli na samem začetku, ko pa so minila leta in desetletja, ne da bi se vprašanje zaščite premaknilo z mrtve točke, smo se odločili in v Špetru je bil ustanovljen dvojezični otroški vrtec in nato še osnovna šola, kamor se je vpisalo že lepo število otrok. Ta šola deluje že celih pet let in otroci vanjo zahajajo na osnovi izjave staršev, da bodo sami poskrbeli za njihovo vzgojo. Dejansko vsi vedo, da špeterski center de-

luje, saj ima podporo občinske uprave v Špetru ter Gorske skupnosti nadiških dolin. Pred kratkim pa je bilo središče vključeno v seznam vzgojnih ustanov, ki uživajo podporo Evropske skupnosti.

Da lahko zaživi kot zasebna šola je šolski center v Špetru potreboval javno priznanje, ali točneje, akt krajevnih šolskih oblasti, ki «jemljejo na znanje» njen obstoj. Tega doslej niso šolske oblasti odrekale nikomur. Vendar je didaktična ravnateljica v Špetru takoj izdala negativno mnenje, pri tem pa se je sklicevala na neobstoječe «višje namige». Pozneje je v zadevo posegel videmski šolski skrbnik Giurleo, vendar se je zdelo, da bo zadeva pozitivno urejena po srečanju vodstva špeterske zasebne šole z ministrom Gallonijem v Vidmu, sredi novembra. Tedaj je minister za prosveto dal vsa zagotovila, da bo zadeva povoljno rešena. Še več: Galloni je javno ožigosal dejstvo,

da se v državnih šolah tega področja videmske pokrajine ne poučuje slovenščina, skladno z določili o didaktičnem eksperimentiranju. Videmski šolski skrbnik se je tedaj potuhnil kot podlatica, počakal, da se je minister vrnil v Rim in nato izdal svoj dokončni negatívni dekret. Pri tem je skrbno pazil, da je navedel datum nekaj dni pred srečanjem z ministrom, čeprav je bilo pismo pokazano med videmskim srečanjem prisotnim parlamentarcom in priča poštni žig o tem, da je bilo odposlano po srečanju z Gallonijem. V vsakem primeru pa je videmski šolski skrbnik zadevo rešil v rekordnem času, saj je zavrnil priziv špeterskega središča v dveh-treh dneh!

Seveda se takoj vsiljuje vprašanje, kdo daje videmskemu šolskemu skrbniku tolikšno moč, da se lahko postavlja pa robu celo nadrejenemu ministru. Deželne oblasti? Stranka krščanske de-



Slovenska kulturno gospodarska zveza je v začetku meseca priredila v Trstu srečanje z naslovom Jezikovne manjšine in graditev Evrope. Udeležili so se ga flamski poslanec v evropskem parlamentu Willy Kuijpers, evropski poslanec Giorgio Rossetti, senator Gaetano Arfé in predsednik zveze Klavdij Palčič.

mokracije ali kaka druga vladna stran-ka? Framazonstvo in razni nacionalistični klubi? Ali pa je demokrščanski prosvetni minister Galloni navaden čvekač, kateremu ne gre verjeti, ker ne ve, kaj pravzaprav govori? Mi si nekaj takega ne bi upali trditi, pa navajamo mnenje enega izmed demokrščanskih predstavnikov naše dežele.

Tragično je, da se moramo v boju za svoje pravice posluževati nič manj kot fašistične zakonodaje. Kajti Gentile in Mussolini sta širokogrudnejša od demokrščanskih šolskih oblasti povojne Italije, vsaj kar zadeva videmsko pokrajino. Zloglasna Gentilejeva reforma določa namreč v sicer nikoli uresničenih členih tudi pravico po pouka manjšinskega materinega jezika v italijanskih šolah. Tedaj je bila Gentilejeva reforma za primorske Slovence velik korak nazaj, za beneške Slovence pa bi še danes predstavljala velik korak naprej.

Kakšna sramota za Italijo! Kakšna sramota za tiste demokrate, ki se v naših krajih trkajo na svoja krščanska prsa, pa bi zanje moralo veljati sveto-pisemsko prekletstvo: «Gorje mu, kdor pohujša enega izmed teh malih. Kajti bolje bi bilo zanj, če bi si obesil mlinski kamen za vrat in se potopil v globinah morja». Bogve, ali so prebrali papeško pismo o manjšinah, ki bo v ospredju novoletnih pohodov za mir? Dokler ne bo izrečena zadnja beseda, dokler ne bo špeterska šola priznana, dokler ne bo preklican krivični ukrep pa bom prisiljen verjeti, da je v primerjavi z odgovornimi, ki hočejo ohraniti na veke sistem duhovnega posljevanja beneških otrok, tržaški podjetnik Moncini še vedno spoštovanja vredna oseba. Čeprav čutim zanj le gnus in odpor.

Stojan Spetič

Slovenstvo, ki na njem sediš

Že več mesecev se po naših krajih sliši jamranje voditeljev edino zveličavne «slovenske» stranke, da so jo izrinili iz krajevnih uprav. Pri tem so, seveda, mišljene tiste krajevne uprave, ki jih vodi krščanska demokracija s sredinskimi zavezniki. To je tudi res, saj so bili predstavniki SSK na zahtevo socialistov izločeni iz odborov. Zato se SSK zelo jezi na socialiste, obenem pa dobrika demokristjanom, za katere upa, da jo bodo prej ali slej povabili h koritu. Ker pa se v politiki spodobijo samo visokodoneči pojmi, je slišati nekam posplošeno misel, da so bili «vsi Slovenci» izločeni iz igre, diskriminirani in podobno. Med vrsticami je tako mogoče razumeti, da bi morala domala vsa manjšina potegniti s stranko lipove vejice in zahtevati, naj se ji takoj vrnejo odvzeti stolčki.

V tem ključu lahko razumemo marsikaj. Naprimer Lokarjevo zadržanje v občinskem svetu, ko je oddal svoj glas županskemu kandidatu KD Richettiju, čeprav je le-ta nekaj minut prej preprečil Anamariji Kalc, da bi spregovorila v slovenščini.

Po svoje je to ključ za razumevanje marsikatero druge poteze. Vedeti moramo namreč, da je PSI dosegla izločitev SSK iz krajevnih uprav na Tržaškem (na Goriškem je SSK pridno v odborih) z argumentom, da je bila v Nabrežini opeharjena za štafeto, ki je Brezigar ni predal socialističnemu italijanskemu županu.

Predstavnikom lipove vejice, ki trkajo na vratih sredinskih koalicij, sedaj ne preostaja drugega, kot da uslužno dokazujejo svojo privrženost in podrejenost. Kdove, morda se jih bodo prej ali slej usmilili in ji vrgli tolikanj pričakovano koščico oblasti.

Medtem pa se pletejo igrice. Brezigar seveda svojega županskega stolčka nad sesljskim zalivom in njegovo pozidavo ne bo dal iz rok, vsaj dokler mu na deželi ne zagotovijo kaj sočnejšega od predsedstva komisije z avtom in šoferjem. V zameno nudi SSK socialistom manj vredno, vendar vseeno čislano blago. Tako je na Zahodnem Krasu podprla, v dogovoru z melonarji, socialisti, demokristjani in zunanjo podporo misovcev, izvolitev italijanskega socialističnega predsednika. Nekako po gestu: če vam ne morem dati nabrežinsko-sesljskega župana, imejte zadoščenje na zahodnem Krasu. Morda celo na vzhodnem predelu, kjer se KD in PSI kar trgata za predsedniški stolček, SSK pa je odprta sodelovanju z nami vsaj toliko časa, dokler računa na našo podporo za predsedstvo.

Kajti «slovenstvo» je za nekatere vredno samo, če se nanj lahko vsedejo. Za stolčke gre, pa naj o naših vaseh kar odločajo demokristjani in melonarji s socialisti Agnellijevega in Seghenejevega kova.

Kmalu bodo nove, tokrat evropske volitve. Tedaj se bodo spet pojavili plakati z znanim geslom: «S ponosom naprej» (do prvega razpoložljivega stolčka).

Iz deželnega sveta

Dve resoluciji o Slovencih

Komunistična skupina v deželnem svetu je pred kratim predložila v razpravo dve resoluciji, ki zadevata sinhrotron in druge posege, ki so v vsej povojni dobi prizadeli ozemlje, ma katerem živimo Slovenci v Italiji.

Prvi dokument poziva deželno upravo, naj ponovno prouči vprašanje lokacije sinhrotrona, ki ni bilo pri nobeni pristojni ustanovi deležno poglobljene analize. V njem se potrjuje, da je gradnja sinhrotrona važen prispevek k razvoju znanstvenih dejavnosti na našem ozemlju, da pa mora biti pobuda izpeljana ob najmanjšem možnem kvarnem vplivu na naravno, družbeno in kulturno okolje. Tržaška pokrajina razpolaga z zelo omenjenim ozemljem. To ozemlje je dragoceno z gledišča njegovih naravnih značilnosti in v tem okvi-

gem kraju.

Druga resolucija, ki je bila predložena istočasno, zadeva kot rečeno vse posege, izvedene v javno korist na področju kjer živimo Slovenci. Tudi ta dokument izhaja iz ugotovitve, da ima teritorij izredno važno vlogo za kulturno in etnično identifikacijo Slovencev ter predstavlja materialno bazo za njihovo življenje. Ta pomen je toliko večji ob pomanjkanju zakonskih zagotovil za globalno zaščito naše skupnosti. Splošni razvoj v teh krajih se je pa doslej pretežno odvijal ne da bi Slovenci v njem nastopali kot osebek in nosilec sprememb. Zato so številni posegi za industrializacijo in urbanizacijo destabilizirali družbeno-kulturno ravnovesje manjšine in razdiralno vplivali nanjo. ru je področje, imenovano T8 še pose-

bej lepo ohranjeno. Toda Kras je tudi področje zgodovinske naselitve Slovencev in vsak poseg pomeni še dodatni kvarni vpliv na družbeno-kulturne osnove celotne skupnosti. Kot rečeno so vse javne ustanove doslej o tem odločale brez globljih znanstvenih in tehničnih raziskav in zavrnilo so druge možne variante na osnovi nejasnih vzrokov, ki so vse prej kot neoporečni. Zato zahteva svetovalska skupina, naj se deželni odbor zavzame za izvedbo študij o možnosti, da se sinhrotron zgradi za področju AR1, kot je bilo prvotno načrtovano, ali pa kje drugje. Predsednik deželne odbora naj istočasno ustavi postopek za gradnjo na področju T8 pri Bazovici in zagotovi kritje eventualnih razlik v stroških za gradnjo stroja v dru-

→

Zato predlaga dokument, naj se dežela v vseh svojih strukturah zavzame:

1. da se čimprej pokrene parlamentarni postopek za odobritev pravičnega zakona za globalno zaščito slovenske manjšine;

2. da sprejme v notrani pravilnik deželnega sveta spremembe po katerih se bo lahko uporabljalo slovenski jezik bodisi v deželnem svetu kot v stikih z deželno upravo;

3. da se ponovno vpišejo izvorna slovenska imena naselj na vse občestne table in kašipote; poleg tega da se v naseljih, kjer zgodovinsko živi slovenska manjšina, postavijo dvojezični napisi tako pod prometnimi znaki kot na zgradbah, ki so sedeži javnih ustanov, zadrug in družb.

4. da formalno prizna in konkretno podpre slovenske kulturne, športne, družbeno-gospodarske, znanstvene in raziskovalne organizacije. Le tako bo slovenska manjšina lahko enakopravno soudeležena pri upravljanju razvoja deželne skupnosti, katere del je. Posebej se dežela obvezuje, da bo zagotovila predstavnost najvažnejših slovenskih organizacij v javnih ustanovah kjer je soudeležena dežela; da bo primero dodprla Slovensko stalno gledališče in mu zagotovila možnosti za nemoteno delo ter za izredna popravila na stavbi, v kateri deluje; da prizna s posebnim zakonom funkcijo, ki jo ima Slovenski raziskovalni inštitut in mu zagotovi primerno letno finančno podporo; da prizna Glasbeno matico kot zavod osnovnega pomena za glasbeno vzgojo slovenske manjšine in ovrednotenje njenega glasbenega bogastva; da poseže za priznanje Dvojezičnega šolskega centra v Špetru in mu nudi konkretno pomoč.

Posebej za tržaško pokrajino se odbor obvezuje:

5. Da zagotovi skladen razvoj krajev, ki so zajeti v načrte Centra za znanstveno in tehnološko raziskovanje in drugih javnih pobudah na področju, kjer je zgodovinsko naseljena slovenska manjšina, v skladu z načelom, da te strukture ne smejo biti izolirane in samozadostne. V tem smislu naj se spremeni določila deželnega urbanističnega načrta in omogoči, da krajevno prebivalstvo skrbi za razne dejavnosti na področju uslug. V ta okvir spada tudi izročitev prebivalstvu bivšega begunskega taborišča pri Padričih, kjer naj se te dejavnosti izvajajo. Dežela naj razpiše posebne finančne posege za prenovu stanovanjskih poslopij kraških vasi, ki naj služijo za potrebe začasno zaposlenih pri znanstvenih ustanovah. Te ustanove naj tudi določijo, za katera delovna mesta je potrebno znanje slovenskega jezika.

6. Prebivalstvo zahodnega in vzhodnega Krasa nadalje že dolgo čaka na številne javne posege, ki naj mu zagotovijo strukture za socialno in zdravniško zaščito, možnosti izvajanja kulturnih in športnih dejavnosti ter primarne infra-



Kulturno društvo «V. Vodnik» je te dni proslavilo 110-letnico delovanja, ki se je začelo s «taborom» v Dolini.

strukture.

7. Že leta 1992 je dežela, skupno z občinami tržaške pokrajine, podpisala takojimeno izjavo v zvezi z gradnjo avtocestnih povezav, v kateri se je obvezala, da bo izpeljala konferenco o uporabi in ureditvi ozemlja tržaške pokrajine. Konferenca, ki še ni bila sklicana, bi morala rešiti vrsto vprašanj: postaviti osnove za področni načrt za razvoj kmetijstva; določiti področja, na katera naj se razširi dejavnost Kraške gorske skupnosti; določiti načela za aktivno zaščito Krasa; sestaviti institucionalna in upravna določila, ki naj zagotovijo da se z nadaljnimi posegi na teritorij ne bo še oškodovalo manjšine;

8. Dežela mora nadalje odobriti statut Kraške gorske skupnosti;

9. zagotoviti Kgs izredne večletne podpore za izpeljavo večjih pobud;

10. Urediti odprta vprašanja na področju jursarskih zemljišč;

11. prispevati po svoji pristojnosti k

vrnitvi Ljudskega doma v Trebčah kulturnemu in športnemu društvu Primorec;

12. prispevati k dostojni ureditvi spomenika bazoviškimi žrtvam in se zavzeti za odkup openskega strelišča od države in ureditev Parka miru na tem mestu, kjer je bilo umorjenih 109 protifašistov.

13. Za izvedbo navedenih obvez se ustanavlja delovna skupina deželnega sveta, pod predsedstvom predsednika odbora, ki se mora pri svojem delu posvetovati s pristojnimi krajevnimi ustanovami ni sledečimi organizacijami: SKGZ, SDGZ, KZ, SSO in predstavnikom slovenskih kulturnih in športnih društev, ki delujejo na zahodnem in vzhodnem Krasu.

Podpisani so: Budin, Bratina, P. Padovan, Viezzi, De Piero Barbina, Del Negro, Lusa, G. Padovan, Poli, Sonego in Travanut.

Pomoč za Armenijo

lahko pošlješ tudi preko:

Združenja Italija-Sovjetska zveza

z nakazilom na tekoči račun št. 43051 pri zavodu Banco di Roma, ali s prispevkom na sedežu združenja, v Trstu v ulici Torrebianca 13 (telefon 60158)

* * *

Zveze komunistične mladine Italije

ki vabi vse, naj del stroška, predvidenega za letoletne praznike, nakažejo za potresence v Armeniji.

* * *

dnevnika «l'Unità»

z nakazilom na tekoči račun št. 62.000 pri zavodu Banca nazionale del Lavoro, naslovljen «Unità za potresence v Armeniji».

Kongresni dokumenti

Izziv komunistom in vabilo demokratični javnosti

Nova KPI. To je naloga, ki smo si jo komunisti v Italiji zadali za bližnji kongres, 18. po vrsti. Da je nujno prenoviti partijo čutimo že več let vsi: tako aktivisti, ki ne najdejo več dostopa do ljudi, ki naletijo na večjo ali manjšo ravnodušnost pri vsaki malo bolj zahtevni temi, kot volilci, ki ne čutijo v svojem vsakdanjem življenju prisotnosti partije in ne slišijo njenih predlogov, oziroma ne razumejo, v čem je različna od drugih strank.

Zakaj nova

Družba se je nedvomno močno spremenila, spremenili smo se ljudje. Ta ugotovitev je izhodišče vsega razmišljanja o novi partiji. Gospodarska kriza sedemdesetih let, ki je pomenila največjo povojno okrepitev leve, je spodbudila konzervativne sile, da so vložile vse svoje potenciale v splošno gospodarsko, politično in kulturno preureditev. Spremenjeni so bili odnosi med družbenimi razredi, s spodbujanjem gospodarske prenovе so se uveljavile drugačne vrednote, kjer je zasebno in gospodarsko prevladalo nad družbenim. Vse to imenujemo neoliberalistična ofenziva, ki ji nista bili kos niti partija v Italiji niti celotna levica v svetu. Kot primer zastajanja partije navaja kongresni dokument stališče do jedrske energije. Do Černobila se ni zavedala vseh razsežnosti tega vprašanja. Toda to ofenziva je v prvi vrsti vplivala na način življenja ljudi. Solidarnosti sedemdesetih let, ki je botrovala skoraj vsakodnevnim manifestacijam na primer proti vojni, rasizmu, lakoti, v podporo vseh zapostavljenih, in je rodila takoimenovano socialno državo, so sledila leta zapiranja ljudi v ozek krog družine, v svoje osebno uveljavljanje. To je bilo dosežno z

raznimi sredstvi, od terorizma, ki je bil predstavljen kot rdeči, do vsakodnevnih škandalov, ki so jemali zaupanje v politično predstavništvo in državo. Na politični ravni so to spremljale poteze, ki v imenu učinkovitosti močno ogrožajo demokracijo. Priča smo skriti koncentraciji moči v rokah posameznikov in ozkih skupin.

Informiranje

Naj omenimo le tajno ložo P2, nemoč države v boju proti mafiji in kamori, toda v prvi vrsti koncentriranje sredstev javnega obveščanja, časopisov in zasebnih televizij, v rokah nekaj močotcev. Informiranje je osnova vsakega odločanja in bitka, ki se danes bije za omejitev takšne koncentracije, je bitka za resnično možnost volilcev, da sledijo dogajanju in da o njem dobivajo različne razlage. Tudi pri tem je partija močno, rekli bi usodno zaostala. Ne le zaradi finančnih težav, ki niso majhne, temveč predvsem z njenim vztrajanjem na starem načinu izražanja, z nejasnimi, neodločnimi ali prenatrpanimi sporočili. In še ta posreduje predvsem po notranji liniji. Informiranju in vzgoji kadrov mora nova partija posvetiti največji del sredstev in ljudi. Stranka, ki hoče biti masovna, mora ustvarjati javno mnenje.

Organizacija

Prisotna mora biti povsod, da lahko takoj izrazi svoje alternativne predloge. Zato se mora organizacijsko preurediti. Danes je 80 odstotkov sekcij organiziranih na teritorialni osnovi. Te imajo svojo nenadomestljivo vlogo, če so sposobne izražati potrebe prebivalstva. Zato pa morajo prilagoditi svoje delo da-

našnjim zahtevam, nuditi prebivalstvu sedež za razne aktivnosti, usluge, ki jih ne najde v državnih institucijah, sredstva za reševanje konkretnih težav. Poleg teh središč mora partija posebno v mestih organizirati strukture, ki naj zajamejo posamezne poklicne skupine. To so vse manj delavci velikih tovarn, medtem ko vrtoglavo narašča število zaposlenih v uslužnih dejavnostih, administraciji, obrtništvu in svobodnih poklicih. Najvažnejše pa postajajo pobude na posamezna pereča družbena vprašanja, za katera so bili zamišljeni takoiimenovani Centri politične pobude. Ljudje se zavedajo, da so vprašanja, ki jih mora današnja družba reševati, zelo težka. Morda gre največji del apatičnosti pripisati ravno tej zavesti in iz nje izvirajočega občutka nemoči. Če se pa človek lahko vključi v prizadevanja za reševanja enega samega vprašanja, se ta občutek zmanjša, kot dokazujejo razna gibanja, na primer naravovarstvenikov. V največjih italijanskih mestih se takšni centri že rojevajo. Unità je pred kratkim prikazala primere sedmih centrov, ki so nastali v Bologni: dva za ustanovitev rečnih parkov, eden za zaščito delovnega okolja, dva za probleme žensk in eden za vključevanje prizadetih. V Rimu so ustanovili «dom energije», kjer strokovnjaki oblikujejo predloge za varčevanje z energijo. V Catanii nastaja nekakšen alternativni delavski urad, kjer naj se brezposelnim omogoči, da se zaposlijo izven mafijske organizacije in klientelarnih struktur vladajočih strank. V Firencah so ženske ustanovile «vrt češenj», zbirališče z barom, knjižnico, zdravnikom in odvetnikom. V Torinu so v kampanjo za včlanjevanje uvedli vprašanje, v katero interesno skupino se misli član vključiti.

Vključevanje širokega kroga ljudi v



Letos poteka 100 let od ustanovitve prve slovenske Ciril-Methodve šole v Trstu. Med drugimi je na proslavi v Kulturnem domu nastopal tudi Tržaški oktet.

Darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: iz Nabrežine Caharija Gizela 14.000 lir in Caharija Ivanček 4.000 lir, iz Trnovce Škerk Alojz 14.000 lir in Škerk Marija 14.000 lir, iz Križa Sirk Viljem 24.000 lir in Švab Irma 14.000 lir, Trampuž Franc iz Šempolaja 14.000 lir, Leģisa Emil iz Vižovelj 5.000 lir, Grģic Vid a s Kontovela 4.000 lir in Gabrovec Palmino iz Praprota 14.000 lir.

V spomin na Mira Sosića prispevata Ivanka in Stanka Hrovatin 25.000 lir za Delo.

V spomin na moģa Antona prispeva Bogomila Gerlanc s Proseka 15.000 lir v sklad Dela.

aktivno delo pa predpostavlja še večjo demokratizacijo znotraj partije. Zadnji kongres je uvedel važno novost, da vsak član lahko izraža javno svoje poglede. Ta kongres mora iti dalje. Dokument predvideva, da bo imel vsak član možnost postavljati svoje predloge. Glasovanje o njih bi moralo biti vse bolj pogosto tajno in to na javno sklicanih sestankih. Za širša vprašanja se bodo lahko izrekli tudi volilci, ki niso včlanjeni. Reforma demokratičnega centralizma se mora odražati tudi v tem, da bodo v vodilne organe vključeni tudi zagovorniki drugačnih pogledov. V tem smislu bo kongres spremenil partijski statut in razširil listino o pravicah članov.

Za demokracijo

Ne smemo si zakrivati oči pred dejstvom, da čakajo vse nas težke naloge. Če jim ne bomo kos se bodo v Italiji še okrepile tiste sile, ki se v svoji prepotentnosti že imajo za nesporne gospodarje. In vendar gre v teh letih za odločitve, ki zadevajo, brez pretiravanja, bodočnost človeštva. V mislih imamo predvsem vprašanja okolja. V tem okviru lahko le en sistem omogoči, da ne odločajo le ozke skupine s svojimi zasebnimi interesi in to je demokracija. Vsi centri odločanja morajo delovati pred očmi javnosti, pod nadzorstvom ljudstva in izvoljenih predstavništev. Do tega spoznanja so se spričo neslutnih možnosti človeka dokopali tudi v vzhodnih državah. Nikjer ne sme odločati ozka skupina o stvareh, ki zadevajo samo preživetje človeške vrste, in to je danes razvoj gospodarstva, ki mora upoštevati potrebe okolja, mednarodne zadeve, ki morajo vsekakor preprečiti vojne spopade in reševati probleme odnosov med razvitimi in nerazvitimi, pravo smodnišnico sveta. Nadalje lahko omenimo znanost, ki grozi z genetsko manipulacijo. Lahko ta vprašanja ostanejo v pristojnosti ozkih skupin?

Zato govori partija o demokraciji kot edini poti v socializem. Ko pa govori o opoziciji za alternativo se izbija iz vloge izolirane opozicije, v katero jo skušajo odriniti, kajti kot takšna ne more bistveno vplivati na odločanje. Obrača se na vse laične in katoliške kroge, ki jim je do takšne prenove demokratične ureditve, v kateri bodo vse sile lahko prispevale svoje, do resničnega pluralizma.

TČ

Ob smrti Marije Škerlavaj vd. Wilhelm izraža najgloblje sožalje sinovoma Rudiju in Dolfiju ter hčerki Mariji

sekcija KPI Opčine
Sožalju se pridružuje
uredništvo Dela

II vsedržavna konferenca o izseljencih

Italija onkraj meja

Leta 1983 je Enrico Berlinguer javno predlagal, da se skliče II. vsedržavna konferenca emigrantov. Ta predlog je generalni tajnik Kpi iznesel, ker je od prvega tovrstnega srečanja poteklo takrat že osem let in se je že pojavila potreba po novem splošnem soočenju zaradi mnogih odprtih vprašanj na področju emigracije, vprašanj, ki jih je vlada brezbrizno zanemarjala.

Od takrat smo se komunisti z vso vne-mo potegovali, da bi v rimskem parlamentu sprejeli zakon, ki je potreben za sklicanje take konference.

Naše stališče se je popolnoma ujemalo z željami in zahtevami emigrantov vseh krajev sveta in kmalu je naše stališče do konference postalo stališče vedno širših plasti izseljencev.

Toda premagati je bilo treba odpor vlad, ki so se zvrstile po letu 1983 in ki so odvrčale soočenje z emigranti ter odlašale predložitev zadevnega zakonskega osnutka v parlamentu.

Zato smo se morali komunisti, in z nami vsi oni, ki jim je bilo resnično pri srcu vprašanje emigracije, vsa naslednja leta močno angažirati, da smo končno izvojevali zakon za konferenco, kar se je zgodilo šele ob začetku tega leta.

Ta zamuda je poostrila položaj v skupnostih izseljencev in je preprečila pravočasno in koordinirano rešitev marsikaterega vprašanja.

Toda po trinajstih letih so se emigranti vseh krajev sveta le mogli srečati na skupnem zasedanju in to od 28. novembra do 3. decembra v kongresni dvorani velikega hotela «Ergife» v Rimu.

Tega srečanja se je udeležilo po uradnih vesteh 1189 delegatov, 600 vabljenih predstavnikov, 50 opazovalcev in

približno 400 novinarjev.

Na konferenco so se po izglasovanju omenjenega zakona izseljenci pripravili z nešteti srečanja, ki so jim dali pobudo vsakovrstne organizacije in odbori, s štirimi celinskimi predkonferencami in s celo vrsto državnih konferenc. To pomeni, da je pred. 2 vsedržavno konferenco že stekla močna in zelo razčlenjena razprava in da je prišla na dan že v pripravljalni fazi močna zavest izseljencev po potrebi uveljavitve svoje identitete in cela vrsta konkretnih zahtev za uresničenje socialnih, kulturnih, gospodarskih in upravnih vprašanj, ki so toliko časa nerešena in ki jih ljudje na vladnem krmilu niso doslej hoteli in znali rešiti.

Tako, v dolgem delovnem tednu, skozi katerega se je zvrstila 2. konferenca, bodisi na plenarnem zasedanju, kakor na zasedanjih šestih specifičnih komisij in na sestankih delovnih skupin, so izseljenci sodelovali pri živahni razpravi s posameznimi prispevki in s predložitvijo cele vrste premišljenih, koordiniranih skupinskih poročil. To pomeni, da so izseljenci, ki se niso mogli udeležiti konference, prispevali k njeni vsebini ne samo z glasom svojih izvoljenih zastopnikov, temveč, v dobri meri, tudi neposredno z že vnaprej in z njihovim sodelovanjem pripravljenimi prispevki.

Nekateri vladni in politični krogi trdijo, da je emigracija zaključeni pojav. Izseljenci so jim na konferenci odgovorili, da to ni res. Pojav, ki se razvija pod gospodarskim pritiskom, še ni zamrl, ker je v Italiji gospodarsko stanje še zelo težko, a tudi zaradi povečane mobilnosti dela, spričo tehnološkega in znanstvenega razvoja in napredovanja, ki si-



Prejšnji teden je doberdobska občinska uprava organizirala večer solidarnosti s Palestinci. Gost, predstavnik Organizacije za osvoboditev Palestine Ali Rashid, se je pred tem srečal z občinskimi svetovalci.

lita vrsto ljudi izven državnih meja. Seveda ne gre več za množične tokove emigracije, ki smo jih beležili pred leti. Pojav je danes različen, a ni končan. Tudi ne vemo kaj bo predstavljala ustanovitev skupnega evropskega tržišča leta 1992, ko se utegne pojaviti nov val emigracije, povsem novega tipa, seveda.

Volilna pravica

Zelo je med izseljenci občuteno vprašanje glasovanja v inozemstvu. Emigranti hočejo ohraniti svojo identiteto, saj se še vedno čutijo del italijanske družbe, tudi če so bili prisiljeni oditi v tujino za delom in kruhom. Mnogi ra-

Organizacija glasovanja v inozemstvu ni enostavna in možnosti so skoraj za vsako državo različne. Zadeve torej ni mogoče poenostaviti in posplošiti. Potrebno je pregledati vsako specifično stvarnost, da se stvari uredijo. Odpreti je treba diplomatska pogajanja z državami, kjer je prisotna emigracija iz Italije.

Ponekod bo to verjetno zelo težavno, kakor dokazuje zgovoren primer volitev odborov italijanske emigracije, takoimenovanih «COEMIT». Kar tri države, in sicer Australija, Kanada in celo Zvezna nemška republika, niso dovolile izvolitve teh odborov na svojih tleh!



Na konferenci je bila zastopana tudi Zveza slovenskih izseljencev Furlantije-Juljske krajine.

čunajo, da se bodo prej ali slej vrnili. Zato se čutijo omejene, ko ob političnih volitvah ne morejo glasovati in prispevati k izvolitvi zastopnikov v parlament. Trentuno je zelo težko za izseljence vračati se v domovino na volitve, prekiniti delo, poskrbeti za družine v času odsotnosti, se spoprijeti z visokimi stroški za potovanja. Drugo bi bilo, če bi mogli glasovati kar v tujini.

Zelo radi bi izseljenci tudi izvolili v večjem številu svoje zastopnike v evropski parlament, za kar je doslej sicer KPI že poskrbela z izvolitvijo izseljenke Francesche Marinaro.

Emigranti računajo tudi na možnost, da bi se mogli predstaviti kot kandidati in, predvsem, da bi mogli glasovati pri upravnih volitvah v državah, kjer sedaj živijo in delajo tudi v primeru ohranitve samo italijanskega državljanstva, da bi se mogli popolnoma vključiti v krajevne razmere, v okolja držav, ki jih sprejemajo.

To se ponekod že uresničuje in gre očitno za zelo pozitiven pojav. Zelo pozitivno je tudi, da je komisija za evropske skupnosti sprejela direktivo v zvezi s tem važnim vprašanjem.

Za uresničenje teh stremeljenj emigracije, je seveda potrebno izglasovati primerne zakone, ki naj uredijo način glasovanja v tujini.

gubili.

V tej zvezi je pred kratkim vlada pripravila zakonski osnutek. Vendar ne moremo reči, da ta osnutek popolnoma ustreza zahtevam in potrebam. Treba ga bo popraviti. Upati je, da bodo na to vladne stranke pristale, drugače se bo zgodilo, da bo parlament sprejel zakon, ki bo vseboval protislovja in netočnosti, zaradi katerih ga bo težko izvajati.

Vprašanje državljanstva ni enostavno in ni lahko rešljivo v odnosih z drugimi državami.

Soočiti se bo treba z zakonodajami, ki so različne od naše, in se izogniti zagatnostim in pastem.

Predvsem bo treba vprašanje tako urediti, da ljudje z dvojnimi državljanstvom ne bi mogli glasovati bodisi pri političnih volitvah v državah, kjer sedaj živijo, bodisi pri volitvah za italijanski parlament. To ne bi bilo pravilno, ker bi dvakrat izvajali svojo politično volilno pravico, kar ni dopuščeno italijanskim državljanom v domačem okviru. Šlo bi za neko ugodnost, ki bi spravila izseljenca ne na enekopravno mesto z drugimi, kakor bi bilo pravilno in demokratično, temveč v privilegiran položaj.

Zato je treba zadevo rešiti tako v okviru našega vsedravnega zakona kot v pogajanjih z drugimi.

Izseljenci, zahtevajo na tem področju več posegov: ohranitev italijanskega državljanstva tudi ob prejemu tujega; določilo, da se izgubi državljanstvo le na osebno odpoved posameznika; pravico do vrnitve državljanstva onim, ki so ga izgubili; avtomatično vrnitev italijanskega državljanstva ob vrnitvi v Italijo; dodelitev italijanskega državljanstva zakoncu italijanskega državljanca ne neposredno prošnjo; ureditev zakonodaje za državljanstvo v inozemstvu na podlagi dvostranskih razgovorov s posameznimi državami; rešitev pravosodnih in upravnih vprašanj, ki so povezani z dvojnimi državljanstvom; da se izsejenec, ki so vračajo v Italijo brez italijanskega državljanstva, izda dokument, ki naj bi dopuščal začasno uživanje pravic, ki jih imajo ostali tukajšnji državljani.

Kultura

Veliko je zahtev izseljencev tudi po ureditvi šolskih vprašanj in vprašanj institutov za kulturo. Šolskih in vzgojnih dejavnosti je med emigranti veliko. Poučevanje lastnega, izvirnega jezika je zelo zaželeno. Istočasno se ugotavlja, da je zadevna zakonodaja zelo šibka in nezadovoljiva. Zato izseljenci zahteva-

→

Narodna in študijska knjižnica

želi svojim obiskovalcem
srečno novo leto 1989

jo premostitev zakona štev. 153/71 in ureditev odprtih vprašanj, kot so: ohranitev kulturnih in etničnih vezi z Italijo, tudi če se sprejemajo procesi integracije v šolstvo in kulturo prekocelinskih držav; premostitev pojma šolskega zavarovanja pri šolskih dejavnostih in razširitev predvidenih šolskih dejavnosti; večja možnost dostopa za one, ki nimajo italijanskega državljanstva, k šolskim dejavnostim v materinščini v drugih državah ter odstranitev tozadevnih birokratskih ovir.

Izseljenci zahtevajo več knjig, didaktičnih pripomočkov, pomoč pri ustanovitvi knjižnic, pri izdajanju revij, zlasti za bolj oddaljene dežele in kjer je večji inflacijski pojav. Izseljenci zahtevajo nadalje priznanje študijskih diplom na podlagi dvostranskih dogovorov, tečaje za poglobitev jezikovne priprave šolnikov, večje število štipendij za dijake in visokošolce, dopolnilne tečaje v krajih bivanja za šolnike, ki poučujejo materinščino, večjo koordinacijo šolskih in kulturnih pobud, itd.

Skratka, vse kar pripomore k ohranjanju lastne identitete, vse kar prispeva k obdržanju etničnih in jezikovnih vrednot je danes med izseljenci zelo občuteno. Skrb za ta vprašanja je enaka oni, ki zadeva delo, proizvodnjo, zaposlenost. To dejstvo je obenem zgovoren dokaz, da se je izseljeništvu nemalo spremenilo, da so se spremenili pogoji njegovega življenja in da se je predvsem spremenila kolektivna zavest izseljencev.

Pri tem gre poudariti še važno stvarnost, da se izseljenci iz Italije ne predstavljajo z eno samo narodnostno identiteto. V Italiji živijo razne narodnostne, jezikovne in etnične skupnosti, ki so neizbežno prisotne tudi med izseljenci. Zato se postavlja vprašanje, da se morajo vse izseljeniške organizacije zavedati te značilnosti in jo povsod upoštevati. Zlasti se morajo tega zavedati vla-



Ob 90-letnici svojega delovanja je kulturno društvo «Primorsko» iz Mačkolj priredilo vsto pobud. Med drugim so s svojimi poezijami nastopili pesniki dolinskega Brega Nadja Švara, Irena Žerjal, Aleksij Pregarc, Marij Čuk in Boris Pangerc.

da, deželne in krajevne ustanove, oziroma tisti krogi, ki so poklicani, da zaščitijo izseljence in jim nudijo potrebna sredstva za ohranitev lastne identitete. Ti ne smejo pozabiti, da je treba gledati na vso stvar razčlenjeno in jo rešiti ob upoštevanju vseh značilnosti, ki so prisotne med skupinami emigrantov iz Italije v raznih državah.

Tudi slovenski izseljenci to pričakujejo in so med razpravo na 2. vsedržavni konferenci poudarili potrebo po upoštevanju njihovih specifičnosti in potreb povsod kjer živijo.

V vsedržavnem emigrantskem svetu, za ustanovitev katerega si komunisti močno prizadevamo in ki ga izseljenci zelo pričakujejo, bo tudi ta jezikovno in etnično razčlenjena stvarnost morala biti prisotna. Prisotna bo morala biti zato tudi slovenska narodnost in za to bodo morale poskrbeti tudi organi-

zacije, sredi katerih so Slovenci, a predvsem si bodo morali postaviti vprašanje vladna zastopstva in politične sile, ki bodo o vprašanju odločale v parlamentu.

2. vsedržavna konferenca je močno opozorila na potrebe in želje izseljencev. Vlada se pa na konferenci ni enako močno zavzela za ta vprašanja, ni se obvezala jasno in odločno, da bo pereča vprašanja rešila v čimkrajšem času. Zaključne besede ministra za zunaje zadeve niso dale vtisa, da si vlada prevzema odgovornost, ki ji pripada. Tudi uvodne besede tega ministra so bile meglene, kakor se bile retorične in prazne izjave predsednika ministrskega sveta.

Zato kaže, da se bodo morali izseljenci in organizacije, ki jih podpirajo, še močno zavzeti, da bodo zaključki 2. vsedržavne konference upoštevani, oziroma, da se bodo uresničili. Jelka G.

Ženska bere ustavo

25. in 26. novembra je bil v Milanu, in sicer v Novinarskem krožku, javen shod na temo «Ženska bere ustavo». Srečanju so dale pobudo vsedržavne organizacije partizanske zveze, Italijanske federacije prostovoljcev za svobodo, Italijanska federacija partizanskih združenj, Vsedržavno združenje bivših deportirancev v nacistična taborišča, in to ob 40-letnici ustave. Shoda so se udeležile vidne bivše borke in borci, med njimi senatorka Giglia Tedesco, Maria Magnani Noya, Giancarla Codrignani, Lidia Menapace. Na zaključnem delu shoda v Opernem gledališču so pa nastopili med drugimi predsednik združenja Anpi Boldrini, Aldo Aniasi za zdru-

ženje Fiap, Gianfranco Maris, predsednik združenja Aned, Tina Anselmi, poslanka, odgovorna za komisijo, ki se ukvarja z ženskimi vprašanji pri predsedstvu ministrskega sveta.

V teku razprave je nastopila tudi tovarišica Jelka Gerbec, ki je tako posegla.

Ustava je brez dvoma akt italijanske države, ki predstavlja velik, globok preokret v življenju ženske, saj popolnoma ločuje dve dobi zgodovine Italije, in sicer dobo fašizma — ko sta žensko življenje označevala in ovirala režimski «maskilizem» — od dobe ustavne republike.

Slednja priznava enakost državlja-

nov, zato tudi ženske v odnosu do moškega, tako v javnem, kot v zasebnem življenju, nudi ženski enako dostojanstvo, ji priznava identiteto državljana, ki je prej ni imela, ji daje enake možnosti na delovnem mestu, v družini, v družbi, ji priznava pravico do glasovanja, oziroma da odloča kakor moški o usodi države.

Skratka: ustava je velika pridobitev, za dosego katere je ženska mnogo prispevala z boji v teku fašističnega dvajsetletja in v oboroženem spopadu za časa odporništva, ter z ogromnimi žrtvami, s lastno krvjo.

Treba je pa upoštevati, da ustava ima veliko vrednost v razvoju ženskega

vprašanja v Italiji ne zaradi členov, ki se neposredno tičejo ženske, kakor so člani, ki obravnavajo vprašanje dela in enakih možnosti, oni, ki se nanašajo na družino in na varstvo materinstva in otrok, in še oni, ki se nanašajo na izvolitev oziroma imenovanja ženske na mesta javnega upravljanja. Ustava je v celoti dokument, ki nudi ženski v Italiji novo vlogo.

Zato je zelo važna v življenju ženske skupnosti in posamezne ženske.

Ne vem, če smo se tega v zadnjih desetletjih dovolj zavedali in če so se ženske dovolj posluževale moči, ki jim jo nudi ustava. Če bi se, namreč, v večji meri posluževalo moči, ki v korist ženske izhaja iz ustave, bi verjetno žensko gibanje iztrgalo nekaj več pridobitev v okviru dolgoletnih bojov, vsaj v institucionalnem obsegu.

Ustava predvideva razvoj neke nove kulture v državi, obsoja in odvrča prejšnjo, maskilistično režimsko kulturo.

Kljub velikim oviram, ki jih je našla na svoji poti, je ta nova kultura v dobri meri prodrila in se je vseeno dobro uveljavila.

Tudi so se v dobri meri izvedli člani ustave, ki se nanašajo na žensko, kljub vsakovrstnim poskusom nazadnjaških in ženskam nenaklonjenih sil, ki si skozi močno prizadevajo, da bi to preprečili.

V dokaz tega gre upoštevati, da ima danes ženska večjo veljavo in da beleži večjo prisotnost v državi; uveljavila se je na vseh družbenih področjih. Mnogo več je prisotna v javnem življenju. Večji del diplomirancev na višjih srednjih šolah so ženske. Ženska je vstopila v sektorje, ki so ji bili v preteklosti zaprti, in sicer na področju finance, raziskav, tehnologije, informatike, ter na drugih v in to v vedno večjem številu.

Seveda to ne pomeni, da smo dosegli popolno izvajanje ustave v tem oziru. Na poti popolne uveljavitve priznanja ženske je še mnogo ovir in težav.

Dovolj je pomisliti, da če je res, da je že toliko žensk, ki so strokovno pripravljene, je tudi res da mlada ženska težje dobi zaposlitev kakor mladi moški. Statistike so v tem pogledu zelo zgovorne.

Če je res da je danes že toliko kulturno pripravljenih žensk, je tudi res, da bolj so določena mesta odgovorna, manjši je odstotek žensk na teh mestih!

Zanimivo je, da gre za pojav, ki sicer ni prisoten samo v okviru italijanske republike, temveč ga je opaziti tudi v okviru drugih držav evropske skupnosti, pa tudi v državah socializma, kakor v Sovjetski zvezi ali v Jugoslaviji.

Zato je nujno, da se sproži kolektivno prizadevanje, ki mora zajeti vsa demokratična gibanja v državi, in da se nastop v tem oziru poveže s prizadevanjem žensk izven meja Italije.

Misliti bo treba na posamezne, specifične pobude, zato da se zagotovi večje število žensk na kvalificiranih mestih,

da se ženski zajamči več prostora v družbi in večje upoštevanje.

Delno se sicer pobude v tej zvezi že opažajo. Ženske socialdemokratske stranke zahtevajo 30% mest v njihovi stranki. Socialistična stranka že predvideva v svojih vodilnih organih prisotnost 20% žensk. Kpi se usmerja, da bi na 18. vsedržavnem kongresu zajamčila 30% žensk na vodilnih mestih in da bi se naknadno sililo k popolni parifikaciji.

Toda gre za posamezne pobude, ki so še zelo redke in so omejene na nekatera področja.

Tudi odporne organizacije, ki so dale pobudo srečanje, bi bilo pravilno, da si postavijo to vprašanje tako v svoji notranjosti, kot v pogledu drugih javnih in družbenih ustanov in organizacij.

Seveda marsikdo si postavlja vprašanje, če je mogoče zajamčiti večjo prisotnost žensk na odgovornih mestih, če je mogoča drugačna razdelitev delovnih mest, da bi se premostila diskriminacija do ženske, če se more uveljaviti več-

je upoštevanje sposobnosti, vrednot, možnosti ženske. Rekla bi, da je to mogoče. Le se mora predvsem uveljaviti tista nova, drugačna kultura, ki popolnoma sprejema koncept enake možnosti, spolno razliko kot vrednoto, premostitev patriarhata, oziroma: mora se uresničiti ustava na neki višji stopnji.

Ta uveljavitev nove kulture je izrednega pomena, ker le v novem ozračju so možne pobude za uresničenje omenjenih ciljev, kar je izvedljivo le če pobude spremlja zavest, da so pravilne, oziroma, če pobude ne uresničuje zgolj birokratki nastop ali duh.

Pri tem je nujno, da se odpre široka razprava, ki mora zajeti vse, pripadnike ženskega in moškega spola, v okviru katere se morajo uveljaviti ves ženski potencial, in ki mora priznati kotektivno žensko kulturo kot vrednoto, ki mora sprejeti žensko v polnem smislu.

Skratka uveljaviti se mora potreba po priznanju, da ko gre za spoštovanje in upoštevanje ženske, gre za ustavne vred-



Veseli Božič
Srečno Novo leto
1989

KMEČKA BANKA - GORICA
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH
KMEČKO OBRTNA HRANILNICA V DOBERDOBU
HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKA IN OBRTNA HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. - TRST

design graficenter

note in da to priznanje spada v okvir demokratičnega razvoja, posamezne in kolektivne demokratične rasti, posameznih skupnosti in celotne države.

Da: izvajati ustavo na višji stopnji.

Zato je potrebno poseči tudi med javne ustanove, v krajevne avtonomije, v deželne stvarnosti, ki bi si morale postaviti kot častno nalogo reševanje ženskega vprašanja.

K vsemu temu je treba dodati še neko posebno, specifično vprašanje, ki se vsekakor tiče vseh žensk v Italiji, tudi če niso vse neposredno vanje vključene.

Šesti člen ustave predvideva namreč priznanje jezikovnih pravic manjšin. Termin «jezikovne pravice» so uporabili ob sprejetju ustave. V teku razprave v povojnih desetletjih se je vprašanje manjšin poglobilo in danes je treba upoštevati, da v okviru italijanske republike živijo jezikovne in etnične skupnosti in tudi narodne manjšine. Teh skupnosti je v Italiji enajst. Med njimi spadajo med narodne manjšine le tri skupnosti. Gre za skupnosti, ki živijo na mejah, v deželah s posebno avtonomijo. Slovenci, Nemci, pripadniki francoske skupnosti.

No: v dolini Aosti so s posebnim statutom odprta vprašanja tamkajšnje manjšine rešili; v Zgornjem Poadižju so se vprašanja rešila na podlagi sporazumov med Italijo in Avstrijo in v okviru posebnega statuta ter vsedravnih, parlamentarnih aktov. Edina narodnostna manjšina, za katero se še ni poskrbelo, je slovenska manjšina v Furlaniji-Juljski krajini. Minilo je štirideset let od sprejema ustave, a pristojne oblasti še danes niso poskrbele, da bi se ustava uveljavila tudi za Slovence v Italiji! Doselej je italijanski parlament sprejel le dva zakona za šolo, toda zakon o globalni zaščiti še čaka na odobritev. Prvi osnutki so bili predloženi v Senatu leta 1970. Od takrat je minilo že pet mandatnih dob. Stopili smo že v šesto. Stvar se ni doslej premaknila v prvi vrsti zaradi odpora desničarskih sil, ki v Furlaniji-Juljski krajini pritegujejo na svoja stališča tudi sile ustavnega loka in vplivajo na vsedravnna vodstva in na parlamentarne skupine vladnih sil.

Italijanski šovinizem, ki je še prisoten, četudi se trenutno pojavlja manj ostro, vendar ne manj zagatno, tako v Trstu, kot v Gorici in v videmski pokrajini, je vedno skušal izvajati nasilje nad Slovenci.

Slovenci so v vseh časih bili šovinistom na poti. Slovenska manjšina je namreč kolektivno antifašistična, veliko je prispevala kot skupnost v odporiškem gibanju. Mnogo je prispevala k zgradnji ustavne republike. V odporištvu je dala zelo visok delež prelite krvi, prestala je nepopisno mučenje, zapore, vsakovrstna grozodejstva.

Narodno sovraštvo je vedno služilo šovinistom, da bi ohranili razdor med pribivalstvom, da bi ga mogli politično



Zadnje nedeljo v novembru so se v gledališču Prešeren v Boljuncu zbrali bivši borci narodnoosvobodilne vojne, da bi slovesno zabeležili 45-letnico ustanovitve prekomorskih brigad. Nastopal je tudi Tržaški partizanski pevski zbor.

obvladati in nadkrilovati.

Nerešeno, odprto slovensko vprašanje, uradno nepriznanje Slovencev v Italiji, je jasen primer in dokaz diskriminacije do skupnosti, ki jo označuje demokratična kultura visoke stopnje. In še: gre za neizvajanje ustave.

V tem okviru je torej slovenska ženska dvakrat diskriminirana: kot ženska in kot Slovenka. Ima zato omejene pravice do lastne identitete kot ženska, kar velja seveda tudi za ostale ženske v Italiji, in do narodnostne identitete, kot pripadnica slovenske manjšine.

Dosega pravic na ženskem in narodnostnem področju je torej osnovne važnosti za popolno priznanje slovenske ženske.

Gre za važen del celotnega demokra-

tičnega vprašanja italijanske republike.

Zato ne more biti samo vprašanje slovenskih žensk. Zato je vprašanje vseh naprednih žensk v Italiji. Zato vas želim opozoriti na to vprašanje.

Pred dnevi se je delegacija Vsedravnega združenja partizanov zveze podala do odgovornih predstavnikov v Senatu, da bi jih pozvala k pospešitvi del za odobritev globalnega zakona.

Zelo bi bilo primerno in dobrodošlo, da bi se tudi druge organizacije, ki so dale pobudo današnjemu srečanju, pridružile temu pozivu in prispevale k zahtevi po zakonu. Tako bi ne le dokazale solidarnost do slovenske, še vedno diskriminirane manjšine, temveč bi prispevale k izvajanju ustave in k demokratičnemu razvoju italijanske republike.



Sredi meseca je imel Sindikat slovenske šole 31. občni zbor. Na sliki tajnica Živka Marc, ki je v svojem poročilu navedla številne težave sindikata.

SOVJETSKA RAZOROŽITVENA PONUDBA

Najmočnejši servis Gorbačova

Ameriško-sovjetski dialog se po končanih predsedniških volitvah v ZDA spet zučenja in sovjetski voditelj je v Generalni skupščini OZN izkoristil prvo priložnost. Vsi, ki so ga videli v živo, pravijo, da njegov nastop ni bil le običajni servis. To je bil čisti us, in to v trenutku, ko Ronald Reagan in George Bush še nista uspela zamenjati loparjev. Tudi zato je žogica tako prepričljivo obitčala na ameriški strani.

Šok je bil popoln, pravijo vsi, ki so spremljali govor Mihaila Gorbačova in slišali celovito sovjetsko ponudbo za rešitev najbolj perečih svetovnih problemov od oboroževalne tekme do kriznih žarišč, človekovih pravic, miroljubne uporabe vesolja in skupnega reševanja ekoloških problemov. »Celo desničarski «Washington Times», ki po svojem političnem profilu še živi v petdesetih letih protikomunističnih križarskih pohodov, je za trenutek izgubil kompas.« je v enem izmed svojih poročil zapisal Tanjugov dopisnik iz ZDA Dušan Zupan. Ameriški tisk je v prvem valu navdušenja začel primerjati Gorbačova z Rooseveltom in Churchillom. »Washington Post« pa se je sovjetska »vizija nove svetovne ureditve« tako dopadla, da jo je imenoval kar »zgodovinski preobrat ne le za sovjetskega, ampak za vse voditelje sodobnega časa«.

Toda časopisni naslovi »Epitaf hladni vojni« ali »Zgodovinska prelomnica v odnosih med velesilama« so že v piclih dveh dneh začeli dobivati drugačno podobo. To velja predvsem za ZDA, kjer sta Bush in Reagan skušala čim manj boleče pobrati žogo iz mreže in presenetljivo dobri potezi M. Gorbačova pritakniti tudi drugačne predznake. Zunanji ministri pakta NATO, ki so se dva dni po njegovem govoru v OZN sestali na rednem srečanju v Bruslju, so jima pri tem izdatno pomagali. Ponudbo vzhodne strani, ki je povzročila toliko navdušenja po svetu, so pač morali na hitro oceniti; in ocenili so jo s kratko izjavo: »Veliko, a še vedno premalo.«

Da se ne bi pokazali v luči večnih nergačev, ki le zavračajo predloge Vzhoda, svojih pa ne ponudijo, so na ameriško pobudo ponudili močno zmanjšanje števila tankov v Evropi. Po tem predlogu naj bi imela oba vojaška tabora v Evropi le 40 tisoč tankov (vsak po 20 tisoč), število tankov, ki bi jih lahko imeli velesili pa ne bi smelo presežati tretjine te vsote. Sovjetska zveza, ki se je tudi za ceno negodovanja vojaškega vrha in majanja prestrojke M. Gorbačova enostransko odrekla deset tisoč tankom in po dolgoletnih polemikah privolila v to, da razmerje sil pri klasični oborožitvi vendarle ni uravnoteženo, bi torej zdaj morala zmanjšati število tankov na 12 tisoč.

Če upoštevamo ocene, da ima Zahod v Evropi približno 22 tisoč tankov, Vzhod pa približno 57 tisoč, je tak predlog pakta NATO ta trenutek za Sovjetsko zvezo zagotovo nesprejemljiv. Še posebej, ker o drugih klasič-

nih orožjih sploh ne govori in ker je generalni sekretar pakta NATO Wörner posebej poudaril, da se zahodna vojaška zveza za zdaj ne misli pogajati o letalih in drugih vrstah klasične oborožitve.

Odgovor Zahoda je torej sestavljen po starem diplomatskem pravilu – če ti nasprotnik v nepravem trenutku pomaha z oljčno vejico, mu zamahni nazaj s še večjo, s tako, ki je ta trenutek tudi on ne bo sposoben držati v rokah. Tako boš za silo ubranil ugled prvega »mirovnika« na svetu in pridobil čas.

Čas pa George Bush trenutno najbolj potrebuje.

Zvezane roke

Razloge za načeloma in navzven izredno pozitivno, v bistvu pa dokaj negativno reakcijo Bele hiše na najnovejšo sovjetske predloge, je verjetno treba iskati predvsem v tako imenovanem ameriškem prehodnem obdobju. Niti Reagan niti Bush ta trenutek nista sposobna odgovoriti na tako obsežno ponudbo Moskve. Gorbačov se je tega dobro zavedal, ko je neubranljivo serviral predloge. Nobena skrivnost namreč ni, da so bili premišljeno ubrani na tiste strune, ki ponavadi vznemirijo svetovno javnost. V predlogih zato ni govoril le o razorožitvi, ampak tudi o odpisu dolgov, o ekoloških problemih, o večji vlogi OZN in njenih mirovniških sil, o zaslugah majhnih dr-

žav, neuvršenih in tako naprej. Del teh predlogov (Mongolija in zmanjšanje števila vojakov) je bil tempiran na bližnji kitajsko-sovjetski vrh, drugi del pa na zahodnoevropsko javnost, ki se prav zdaj odloča o večjih sredstvih za skupno obrambo Zahoda.

»Če je bilo pred govorom M. Gorbačova vsaj nekaj možnosti, da bodo ZDA uspeli pripraviti zahodnoevropske zaveznike, naj prispevajo več sredstev za skupno obrambo jih po njegovem govoru ni več«, je na primer dejal direktor evropskega odseka v washingtonskem centru za strateške in mednarodne študije Robert Hunter. »Zahodna Evropa bo pred bližnjim nadaljevanjem dunajskih pogovorov o zmanjšanju klasične oborožitve zdaj verjetno bolj naklonjene zmanjšanju vojaških proračunov, kot pa njihovem povečevanju. Ponudbe M. Gorbačova so ji pričarale občutek večje varnosti«.

Nekaj podobnega bi bilo mogoče reči tudi za ameriški kongres. Novi predsednik Bush ga bo verjetno težko prepričal, da v času, ko se Sovjetska zveza v znamenje dobre volje enostransko razorožuje, Pentagon potrebuje več sredstev za zagotavljanje ameriške varnosti.

Gorbačov je torej ubil dve muhi na mah in omamil še tretjo po vrhu. To pa je svetovno javno mnenje, ki pred nadaljevanjem ameriško-sovjetskega razorožitvenega dialoga verjame, da sovjetski voditelj misli resno. Kako tudi ne bi verjelo, saj je (tudi po zaslugi



V Nabrežini so konec novembra imeli proslavo pesnika Iga Grudna ob 40-letnici smrti.

Reagana) o dobrih namelih M. Gorbačova prepričana celo velika večina Američanov. To pa je za sovjetskega voditelja velika psihološka prednost, ki jo bo George Bush le težko dohajal.

Ustavimo M. Gorbačova

Ker se v Washingtonu zavedajo težav, ki jim jih je povzročil prehitro in preveč resno razorožitveno razmišljanje Gorbačov, so se takoj po prvem šoku in spodbudnih besedah na račun koristnosti takih predlogov lotili zbivanja šarma M. Gorbačova in ustvarjanja bolj-ših pogojev za Bushev start. Ocene, češ da se poznavalci lahko le nasmehnejo ob sovjetski ponudbi o odpisu vseh dolgov, saj vedo, da gre v primerjavi z velikimi vsotami, ki jih najbolj zadolžene države dolgujejo Zahodu, v sovjetskem primeru za malenkostna posojila, so imele predvsem ta namen. Dodatno naj bi učinke nastopa sovjetskega voditelja v Združenih narodih omilili očitki, naj Sovjetska zveza s človekovimi pravicami najprej pomete pred svojim pragom, šele nato naj svoj zglede ponuja tujini. Pojavile pa so se celo zlobne pripombe, da je bilo v Generalni skupščini vse skupaj le »delicious lemonade« – okusno, servirana limonada oziroma natančno tisto, kar so Združeni narodi ta trenutek želeli slišati.

Kljub vsem načelnim spodbudam, češ da gre pri najnovejših sovjetskih predlogih za ohranjanje korak v pravo smer, in da naj Moskva le nadaljuje po tej poti, so se poudarjanja temnih plati ponudbe M. Gorbačova lotili tudi vojaški strokovnjaki. Na hitro so izračunali, da se z enostranskimi razorožitvenimi ponudbami razmerje v klasični oborožitvi ne bo bistveno spremenilo. Sovjetska prednost pri tankih, ki je bila po ocenah NATO 3,1 proti 1, bo zdaj 2,5:1, pri topniških orožjih pa naj bi se zmanjšala s 3,3:1 na 2,4:1. Na teh razmerjih sloni tudi ocena zahodnega vojaškega tabora, ki se glasi: »Ponudili ste veliko, toda za začetek enakopravnih pogajanj morate ponuditi še več«.

Nelogična logika

Nepristranskim opazovalcem se ta neverjetna sovjetska premoč v klasični oborožitvi, na katero se sklicujejo v Washingtonu, verjetno zdi precej nelogična. Če sta namreč velesili priznali približno uravnoteženost jedrske moči, potem bi premoč SZ v klasični oborožitvi pomenila tudi dejansko premoč vzhodnega vojaškega tabora nasploh. To pa bi pomenilo, da teorija vojaškega ravnotežja ne drži, da si Sovjetska zveza lahko privoščijo enostransko razorožitev, s katero bi razbremenila svoje gospodarstvo (ne da bi tako razbremenitev omogočila Američanom), in kar je še najbolj smešno – če bi trditve o tolikšni premoči Sovjetske zveze držale, bi bili prvič v zgodovini priče paradoksu, da šibkejši postavlja razorožitvene pogoje močnejšemu.

Toda ker razmerja sil le niso tako enostavna in ker je treba večino števil o vojakih, tankih in topovih na Vzhodu in Zahodu jemati s precejšnje rezervo, bo verjetno le treba pritrditi tistim, ki pravijo, da gre pri vsem skupaj za precejšnjo mero pogajalske taktike. Dejanske številke namreč kljub petnajstletnim pogajanjem o uravnoteženem medsebojnem zmanjšanju vojaških sil v osrčju Evrope (pogajanja MBFR) še nikoli niso bile usklajene. Še več. Zaradi različnih terminologij, raz-

ličnih in med seboj neprimerljivih kategorij orožja, različnih opremljenosti vojakov in drugačnih sestav enot in tako naprej, so bile te številke doslej poglavitna ovira za začetek resničnih pogajanj.

Tudi zaradi teh težav je že skoraj zmagalo načelo, naj se velesili v Evropi dogovorita o načelni izenačenosti vojska, saj bi tako lahko začeli pogajanja z ničelne točke, z enakomernimi odstranjenji istih kategorij orožja, kar bi bilo ob učinkovitih nadzornih ukrepih edino mogoče.

Predlog sovjetskega voditelja o enostranski razorožitvi je, gledano s tega zornega kota, torej pomenil predvsem izrazito potezo dobre volje. Verjetno ji je botrovala tudi sovjetska ocena, da bo novi ameriški predsednik (vsaj po izjavah, ki jih je dajal v predvolilni kampanji) vztrajal pri zahtevi, naj se SZ razoroži prva in pri mnenju, da bi prerekanje okrog tega vprašanja lahko blokiralo tudi vsa druga razorožitvena pogajanja. Toda odgovor Washingtona, naj se SZ razoroži še bolj, pogajanja vendarle vrača na začetno točko prerekanj o tem, kakšna merila uporabljata ena in kakšna druga stran. Pričakovati je

Govor Gorbačova v GS OZN

Glavni poudarki iz enournega nastopa sovjetskega voditelja, kot so jih za tisk pripravili člani sovjetske delegacije.

Klasično orožje

Sovjetska zveza bo v prihodnjih dveh letih zmanjšala število vojakov za 500 tisoč mož, precej pa bomo skrčili tudi količino konvencionalnega orožja. Kot smo se dogovorili s svojimi zavezniki v Varšavskem paktu, bomo do leta 1991 umaknili iz Vzhodne Nemčije, Češkoslovaške in Madžarske šest tankovskih divizij in jih tudi razpustili. Razen tega bomo iz omenjenih držav umaknili še nekaj drugih vojaških enot. Sovjetska vojska se bo tako v NDR, ČSSR in v Madžarskem zmanjšala za 50 tisoč mož in 5 tisoč tankov. Sovjetske divizije, ki bodo ostale na ozemlju zaveznikov, bomo reorganizirali. Njihova struktura bo drugačna od sedanje. Po očitnem zmanjšanju števila tankov bodo seveda obrambno usmerjene. Obenem bomo zmanjšali število vojakov in količine orožja tudi v evropskem delu SZ. V celoti bomo torej zmanjšali svoje oborožene sile za 10 tisoč tankov, 8500 topniških orožij in 800 bojnih letal.

Afganistan

Ves svet je pozitivno ocenil ženevska pogajanja in zdelo se je, da jih bomo zaključili do konca leta – vendar se to ne bo zgodilo. To nesrečno dejstvo nas opozarja na politično, pravno in moralno pojmovanje starega rimskega pravila »pacta sunt servanda« – dogovore je treba spoštovati. Tokratne priložnosti ne nameravam izkoristiti za kakršnokoli obvezovanje, vendar je naše stališče, da naj bi v okviru pooblastil delovanja ZN dodali nekaj konkretnih ukrepov sklepom, ki jih je lani novembra sprejela Generalna skupščina:

– predlagamo ustavitve ognja s 1. 1. 1989 s tem, da bi opozicijske afganistanske skupine med pogajanjimi nadzorovale mir na zavzetem ozemlju.

– istočasno bi morali prenehati oskrbovati z orožjem vse, ki nasprotujejo miru.

namreč, da bo Gorbačov zagovarjal svojo ponudbo s tem, da je usklajena z razmerjem sil v primeru dejanskega spopada v Evropi. Gre za njegovo videnje predloga o pogajanjih »od Atlantika do Urala«, ki v Zahodni tabor uvršča vse države, za katere je mogoče predvidevati, da bi se v primeru vojne postavile na ameriško stran. Američani pa bodo svoje številke verjetno zagovarjali predvsem na modelu, ki zajema osrčje stare celine.

Toda, ali se s tem ne ponavlja zgodba, ki smo jo na primeru evroraket enkrat že videli. Tudi pri tej vrsti orožja so dolgotrajna pogajanja sčasoma, ko sta pritisk javnega mnenja in želja po finančni razbremenitvi zahtevala vsaj simboličen rezultat, privedla do nekega sporazuma. Omogočilo ga je obojestransko popuščanje, ki ga pri ameriškem odgovoru na najnovejšo sovjetsko ponudbo še ni videti. Mogoče tudi zato ne, ker je Gorbačov serviral tako silovito. Toda do konca seta, ki bi lahko privedel do podobnega klasičnega mini razorožitvenega sporazuma, kot je bil lanski evroraketni, je še daleč, povrh pa za Busha še ne vemo, kako igra.

Damijan Slabe

– do ustanovitve afganistanske vlade, kot to predvideva resolucija generalne skupščine, bi morale v Kabulu in vseh strateško pomembnih središčih države nadzirati mir mirovne sile OZN.

Človekove pravice

Na tem področju bomo svoje delovanje okrepili v okviru ZN in Konference o evropski varnosti in sodelovanju. Mislimo, da mora mednarodno sodišče v Haagu pri interpretiranju in uresničevanju dogovorov o človekovih pravicah v enaki meri obravnavati in obvezovati prav vse države. Predvsem pa verjamemo, da je potrebno politične probleme reševati zgolj s političnimi sredstvi, človeške težave pa na človekoljubne načine.

Mednarodni dolgovi

SZ je pripravljena razglasiti stoletni moratorij na dolgove najmanj razvitih držav, v kar nekaj primerih pa te dolgove odpisati. V premislek predlagamo tudi pobudo, s katero bi zadolženim državam olajšali odplačilo dolgov in jim podaljšali rok odplačila, podpiramo poziv konference ZN za trgovino in razvoj, da bi zmanjšali dolgove, ki jih morajo zadolžene države odplačevati komercialnim bankam, in med drugim pozdravljamo oblikovanje specializirane mednarodne agencije, ki bi odkupovala kredite po znižani ceni.

Vesoljske raziskave

Stališča SZ na tem področju so dobro znana – odločno nasprotujemo oboroževanju vesolja in se zavzemamo za zaktnito izkoriščanje vesolja v skladu s sprejetimi sporazumi.

Okolje

Razmislimo tudi, da bi v okviru ZN ustanovili poseben center za nujno pomoč okolju. Njegova naloga bi bila pošiljanje mednarodnih skupin strokovnjakov na najbolj ogrožena območja.

SZ je pripravljena sodelovati tudi pri ustanovitvi mednarodnega vesoljskega laboratorija ali naseljene orbitalne postaje, katere edina naloga bi bila nadzorovanje razmer v življenjskem okolju.